

Postawy rodzica w percepcji ojców dziecka niesłyszącego

Parental attitudes in perception of fathers of deaf children

Katarzyna Plutecka^a

^a Prof. ucz. dr hab. Katarzyna Plutecka, <https://orcid.org/0000-0001-7454-5052>
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Abstrakt: Artykuł ma charakter empiryczny. Głównym celem badań było zdiagnozowanie deklarowanych postaw ojców wobec dzieci niesłyszących. W badaniach wykorzystano kwestionariusz PARI (Parental Attitude Research Instrument) E.Schaefera i L.Bella. Grupę zasadniczą stanowiło 50 ojców dzieci niesłyszących (ODN). Dodatkowo przebadano losowo dobranych 58 ojców mających tylko dzieci słyszące (grupa kontrolna- ODS). W analizie wyników niniejszych badań uwzględniono najpierw ogólne postawy ojców, a więc prawidłowy kontakt uczuciowy, postawę nadmiernego dystansu, nadmiernej koncentracji albo ochraniać oraz postawy wobec ról rodzinnych i wychowawczych, a następnie uśredniono wyniki skal częściowych w celu zdiagnozowania nasilenia określonych postaw. W wyniku przeprowadzonego badania stwierdzono, że obecność w rodzinie dziecka niesłyszącego ma znaczenie dla kształtowania się specyficznych postaw rodzicielskich. Wiek i wykształcenie ojców dzieci niesłyszących były zmiennymi, które również wpłynęły na kształtowanie się ich postaw rodzicielskich. W części podsumowującej przedstawiono wnioski dla praktyki pedagogicznej.

Słowa kluczowe: postawa rodzicielska, dziecko niesłyszące, ojciec

Abstract: The paper is of an empirical character. The main objective of the study was to diagnose declared attitudes of fathers towards deaf children. The study made use of the Parental Attitude Research Instrument (PARI) by E. Schaefer and L. Bell. The base group comprised 50 fathers of deaf children (FDC). Additionally, a group of 58 randomly selected fathers having only hearing children were examined (control group – FHC). The analysis of results of this study takes into account first general attitudes of the fathers, i.e. proper emotional contact, the attitude of excessive distance and excessive concentration or protection, as well as attitudes towards family and educational roles; thereafter, the subscale scores were averaged to diagnose the intensity of each particular attitude. As a result of the study, it was established that the presence of a deaf child in the family affects the shaping of specific parental attitudes. The age and education of fathers of deaf children were the variables that also affected the shaping of parental attitudes. In summary, the conclusions for pedagogical practice will be discussed.

Key words: parental attitude, deaf child, father

1. Wprowadzenie

Początek lat 60-tych XX wieku w naukach społecznych wyznaczył nowe podejście do rodziny. Kluczowe znaczenie miały orientacje humanistyczne (głównie nurt psychologii pozytywnej Martina Seligmmana, teoria salutogenezy Aarona Antonovsky'ego, transakcyjna koncepcja stresu Richarda S. Lazarus'a i Susan Folkman) i teorie, w których akcentowano polimorficzny i systemowy kontekst ujmowania środowiska rodzinnego (Heszen, 2016; Kwiatek, Wilczewska, 2015; Lachowska, 2021). To inne, bardziej holistyczne spojrzenie naukowe było

zorientowane na rodzinę jako grupę społeczną, a nie jak dotychczas na wybranego członka rodziny. Dlatego rodzina jak każda grupa społeczna powinna być traktowana jako organizm złożony z części, z których każda ma swój wkład w pracę całego organizmu na rzecz zapewnienia mu optymalnej adaptacji. Każda grupa społeczna jest więc systemem, czyli całością wzajemnie współzależnych części. Stopniowo zaczęto odchodzić od traktowania rodziny jako pewnej stałej grupy społecznej i wyraźnie akcentowano znaczenie jakości relacji między poszczególnymi członkami, tworzącymi podsystemy. Rodzina jest nie tylko grupą społeczną, ale i instytucją społeczną,

integralnie włączoną w strukturę społeczną i w kulturę behawioralną danego społeczeństwa oraz jego funkcjonowanie. Dlatego funkcje „biologiczne” rodziny nie są „czystymi” funkcjami biologicznymi, jak w świecie zwierząt, ponieważ mają ścisły związek ze sferą wysoko rozwiniętej psychiki oraz sferą społeczno- kulturowego funkcjonowania człowieka, małżeństwa i samej rodziny (Świętochowski, 2021).

Obecnie w podejściu naukowym zorientowanym na rodzinę można zaobserwować cztery następujące perspektywy badawcze: ekologiczną, kompetencji, rozwojową i orientację planowania stałości. W perspektywie ekologicznej istotne znaczenie mają interakcje pomiędzy człowiekiem a różnymi kontekstami społecznymi (od mikro do makrosystemu). Dynamika różnorodności i złożoności wpływu tych podsystemów jest też kształtowana poprzez określony kontekst czasowy (chronosystem)¹. Kolejna perspektywa, perspektywa kompetencji odchodzi od tradycyjnego modelu, zorientowanego na eksponowaniu konfliktów, deficytów czy patologii występujących w rodzinie i akcentuje możliwości czy potencjał każdego z członków rodziny jako całości. Kompetencje intrapersonalne czy interpersonalne powinny stanowić umiejętności umożliwiające efektywne funkcjonowanie w bliższych i szerszych kontekstach społecznych. Perspektywa rozwojowa związana jest z rozumieniem rodziny jako systemu uzależnionego nie tylko od rozwoju indywidualnego każdego z członków rodziny, ich potrzeb, aspiracji, ale również od faz rozwoju rodziny. Ważne znaczenie ma zachowanie wspólnotowości czy spójności bytowania w kolejnych stadiach życia rodziny. Orientacja planowania stałości akcentuje doniosłe znaczenie rodziny jako środowiska wychowawczego, które stanowi dla swoich członków źródło wsparcia i miejsce ochrony

więzi rodzinnych oraz odzyskania sił po stresach wyniesionych z innych środowisk społecznych, np. praca zawodowa, grupa rówieśnicza (Janicka, Liberska, 2021; Kiereś, Gromek, Hryszan, 2018).

Powyższe perspektywy naukowe zmieniły również podejście zorientowane na rodzinę z dzieckiem z niepełnosprawnością sensoryczną. Stopniowo odrzucono jednostronny obraz rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, związanych z pokonywaniem kolejnych etapów negatywnych przeżyć emocjonalnych. Aktualne spojrzenie naukowe pozwoliło rodzicom na postrzeganie procesów: opieki, wychowania czy rehabilitacji dziecka z niepełnosprawnością jako doświadczeń wyzwalających pozytywne zmiany. Z punktu widzenia rozwoju dziecka z niepełnosprawnością dużo lepsze rezultaty przynosi współpraca z rodzicami, którzy są nastawieni na rozwijanie kompetencji wychowawczych, wierzą we własne możliwości i stopniowo kształtują prawidłowe postawy wychowawcze (Zasępa, 2018; Nie-dbalski, 2020).

Opisując funkcjonowanie rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością wydaje się zasadne pokazanie swojej sytuacji bycia rodzicem słyszącym dziecka niesłyszącego², a szczególnie istotne znaczenie ma postrzeganie rodzicielstwa przez ojca. Rola ojca w rodzinie jest tak samo ważna, jak matki. W wyniku dokonujących się przemian społecznych, ekonomicznych i kulturowych rola ojca staje się wielowymiarowa. Znaczenie ojca dla korzystnego rozwoju dziecka niesłyszącego wykazało wielu badawczy, podkreślając silnie emocjonalnie zaangażowanie w proces rehabilitacji dziecka niesłyszącego oraz świadomość odpowiedzialności za jego wychowanie (Davenport,

1 Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku paradygmat ekologiczny wkroczył do nauk społecznych i od tego czasu naukowcy rozpoczęli ekologiczne interpretacje funkcjonowania środowiska rodzinnego. U. Bronfenbrenner (1917- 2005) zajął się relacjami rozwijającego się dziecka a środowiskiem, tworząc teorię systemów ekologicznych lub inaczej ekologiczną teorię rozwoju. Zgodnie z tą teorią człowiek żyje w rozmaitych środowiskach społecznych, które nakładają się na siebie. Fundamentem ekologicznej teorii U. Bronfenbrennera są cztery następujące elementy: „Proces- Człowiek- Kontekst- Czas”. W ramach środowisk- kontekstów rozwoju człowieka autor początkowo wyróżnił cztery podsystemy: mikrosystem, mezosystem, egzosystem i makrosystem, a w dalszych dociekaniach naukowych dodał jeszcze chronosystem (Xia, Li, Tudge, 2020).

2 Określenie „dziecko niesłyszące” jest najczęściej używane w literaturze przedmiotu, i obejmuje dzieci o różnym stopniu ubytku słuchu. Jest to określenie używane zgodnie z rozporządzeniem MEN z dnia 28 sierpnia 2017 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. 2017, poz. 1652), w świetle którego oficjalnie przyjętym terminem jest właśnie niesłyszący. Jako synonimiczne będą stosowane terminy: głuchy, dziecko z uszkodzonym słuchem.

Holt, 2019; Haddad, Steuerwald, Garland, 2019; Kobosko, Ganc, Paluch, Jędrzejczak, Geremek-Samsonowicz, Skarżyński, 2020; Kornas-Biela, 2020; Kornas-Biela, Tupaj, 2020). Ojcowie postrzegają uszkodzenie słuchu dziecka jako doświadczenie, które pomimo silnych przeżyć emocjonalnych mobilizuje siły i motywuje do radzenia sobie z tym obciążeniem, po to, aby przygotować dziecko niesłyszące do samodzielnego i normalnego funkcjonowania w życiu. Zadaniowe nastawienie ojca na zaspokojenie potrzeb rozwojowych dziecka niesłyszącego, niższa ekspresja emocji powodują, że zdecydowanie lepiej niż matki radzą sobie ze stresem i poszukują konkretnych rozwiązań życiowych problemów. Dlatego tak ważna jest obecność fizyczna i psychiczna ojca dla prawidłowego rozwoju dziecka niesłyszącego.

2. Metodologiczne podstawy badań własnych

Celem zrealizowanych badań było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, jak postrzegają pełnione przez siebie postawy rodzica ojcowie dzieci niesłyszących. Badania były realizowane od września do listopada 2021 roku. W celu zdiagnozowania postaw ojców słyszących wobec dzieci niesłyszących przeprowadzono badania wśród 50 ojców, którzy stanowili grupę zasadniczą (ODN). Dodatkowo przebadano losowo dobranych 58 ojców mających tylko dzieci słyszące (grupa kontrolna- ODS). Wiek ojców w badanych grupach był zróżnicowany, przeważali ojcowie w przedziale wiekowym od 26 do 35 lat (ODN- 38%, ODS-43%). Nieco mniej było ojców pomiędzy 36. a 45. rokiem życia (ODN-31%, ODS- 27%) i pomiędzy 46. a 55. rokiem życia (ODN-20%, ODS- 24%). Pozostali ojcowie to mężczyźni w wieku powyżej 55. roku życia (ODN-11%, ODS- 6%). Analiza zestawienia wykształcenia ojców z dwóch badanych grup wykazała również wyraźne zróżnicowanie. W pierwszej grupie ojców (ODS) najliczniejszą populację stanowili ojcowie z wykształceniem zawodowym (49%). Wykształceniem średnim legitymowało się 31% ojców, a wyższym zaledwie 15% ojców. Pozo-

stali ojcowie z wykształceniem podstawowym byli mniejszością (5%). Z kolei w drugiej grupie ojców (ODS) dominowało wykształcenie średnie (50%). Na kolejnych miejscach co do liczebności, w tej grupie było u mężczyzn wykształcenie zawodowe (25%) i wyższe (21%). W grupie ojców dzieci słyszących tylko 4% ojców legitymowało się wykształceniem podstawowym.

W analizie całościowej wyników badania uwzględniono następujące zmienne:

- charakterystyka postaw ojców wobec dzieci niesłyszących i słyszących,
- wiek ojców a ich postawy wobec dziecka,
- wykształcenie ojców a ich postawy wobec dziecka.

Należy jednak zaznaczyć, że niniejsze badania miały charakter eksploracyjny i przy tak określonym podejściu metodologicznym sformułowanie hipotezy może ograniczyć możliwość postrzegania danego zjawiska, redukując je do uświadomionych przez badacza wątków, może też pominąć wiele zagadnień, z których badacz nie zdawał sobie sprawy. Prezentowane wyniki badań nie stanowią próby powtórzenia innych badań i dlatego mogą być traktowane jako diagnostyczne, czyli tworzyć bazę metodologiczną do formułowania hipotez do kolejnych badań, już o charakterze weryfikacyjnym.

Do pomiaru postaw ojców zastosowano kwestionariusz PARI (Parental Attitude Research Instrument) E.Schaefera i L.Bella w adaptacji M. Ziemskiej (2009), który zawiera 115 stwierdzeń tworzących 23 skale postaw. Poszczególne skale odnoszą się do różnych spraw ważnych dla funkcjonowania rodziny jako systemu. Każda ze skal składa się z 5 stwierdzeń (itemów), do których ustosunkowuje się badany wybierając jedną z podanych odpowiedzi, odpowiednio punktowanych: zdecydowanie słuszne (4 punkty), raczej słuszne (3 punkty), raczej błędne (2 punkty), zdecydowanie błędne (1 punkt). Przy opracowaniu wyników skale postaw podzielono na cztery następujące grupy:

1. Kontakt uczuciowy z dzieckiem: swoboda porozumiewania się (1), poszanowanie praw dziecka (14), rozwijanie aktywności dziecka (15), dzielenie zainteresowań dziecka (21),
2. Dystans uczuciowy: dążenie do surowego wychowania (8), irytacja (9), unikanie łączności z dzieckiem (16),
3. Koncentracja uczuciowa albo tendencja do nadmiernego ochraniania: ograniczanie swobody dziecka (4), ograniczenia wpływów zewnętrznych dziecka (10), tłumienie zainteresowań seksualnych u dzieci (18), przyspieszanie rozwoju (22), wychowanie w zależności (2), obawy skrzywdzenia dziecka (6), tłumienia agresji u dziecka (12), nadmierna ingerencja w życie dziecka (20),
4. Postawy wobec ról rodzinnych i wychowawczych: rezygnacja z kontaktów towarzyskich (3), konflikty rodzinne (7), kult rodziców (11), świadomość zależności od najbliższych (19).

W badaniu ojców zastosowano skróconą skalę, w której odrzucono stwierdzenia odnoszące się do postrzegania różnych aspektów ról rodzinnych i wychowawczych wyłącznie przez kobiety, a dokładnie skłonność do samoudręczenia się (5), odrzucenie roli gospodyni domowej (13), zaniedbywanie męża (17) i świadomość zależności (23). Najwyższa liczba punktów odnosząca się do jednej z czterech, powyższych skal mogła wynosić 20, a najniższa-5 punktów. Im niższe były uzyskane wyniki, tym bardziej pożądana była postawa ojca dla rozwoju dziecka niesłyszącego i funkcjonowania rodziny. Powyższa zależność nie dotyczy pierwszej grupy postaw: kontaktu uczuciowego z dzieckiem, w której wysokie wyniki świadczą o dobrych relacjach. Podane wyniki stanowią średnie arytmetyczne punktów dla każdej postawy.

3. Wyniki analizy materiału empirycznego

W analizie wyników niniejszych badań uwzględniono najpierw ogólne postawy ojców, a więc prawidłowy kontakt uczuciowy, postawę nadmiernego dystansu, nadmiernej koncentracji albo ochraniania oraz postawy wobec ról rodzinnych i wychowawczych,

a następnie uśredniono wyniki skal cząstkowych w celu zdiagnozowania nasilenia określonych postaw. W realizowanych badaniach ojcowie z obu grup: ojcowie dzieci niesłyszących (ODN) i ojcowie dzieci słyszących (ODS) otrzymali zbliżone wyniki. W pierwszej grupie postaw dotyczących kontaktu uczuciowego rodzica z dzieckiem uzyskano najwyższe wyniki w skali 14 zrównanie dziecka w prawach (ODN- 17 punktów, ODS- 15 punktów) i w skali 15 rozwijanie aktywności (ODN- 16 punktów, ODS- 17 punktów). Analiza wykazała, że dla ojców ważne znaczenie ma również dzielenie zainteresowań z dzieckiem- skala 21 (ODN- 14 punktów, ODS- 16 punktów) i swoboda porozumiewania się- skala 1 (ODN- 15 punktów, ODS- 14 punktów). Kolejna grupa postaw dotyczyła dystansu uczuciowego. Ojcowie dzieci niesłyszących otrzymali niższe wyniki (wyniki wynoszą od 6 do 9 punktów) niż ojcowie dzieci słyszących (wyniki wynoszą od 8 do 11 punktów). Występujące różnice są niewielkie, ale świadczą o tym, że ojcowie wobec swoich dzieci niesłyszących dystansują się emocjonalnie, ponieważ są bardziej drażliwi-skala 9 (8 punktów), unikają łączności z dzieckiem-skala 16 (9 punktów), ale nie dążą do surowego wychowania-skala 8 (6 punktów). Powyższe postawy mogą wynikać z sytuacji przeciążenia obowiązkami związanymi z wychowaniem dziecka niesłyszącego. Bycie ojcem dziecka niesłyszącego dodatkowo wyznacza nowy zakres zadań, który też przesądza o kształtowaniu się specyficznych postaw rodzicielskich. Ojcostwo dziecka niesłyszącego może być też przyczyną lęku egzystencjalnego, związanego przed nieznanymi konsekwencjami działań rodziców. Z kolei postawy ojców wobec dzieci słyszących pociągają dążenie do surowego wychowania (8 punktów), unikania łączności z dzieckiem (10 punktów) i drażliwości (11 punktów).

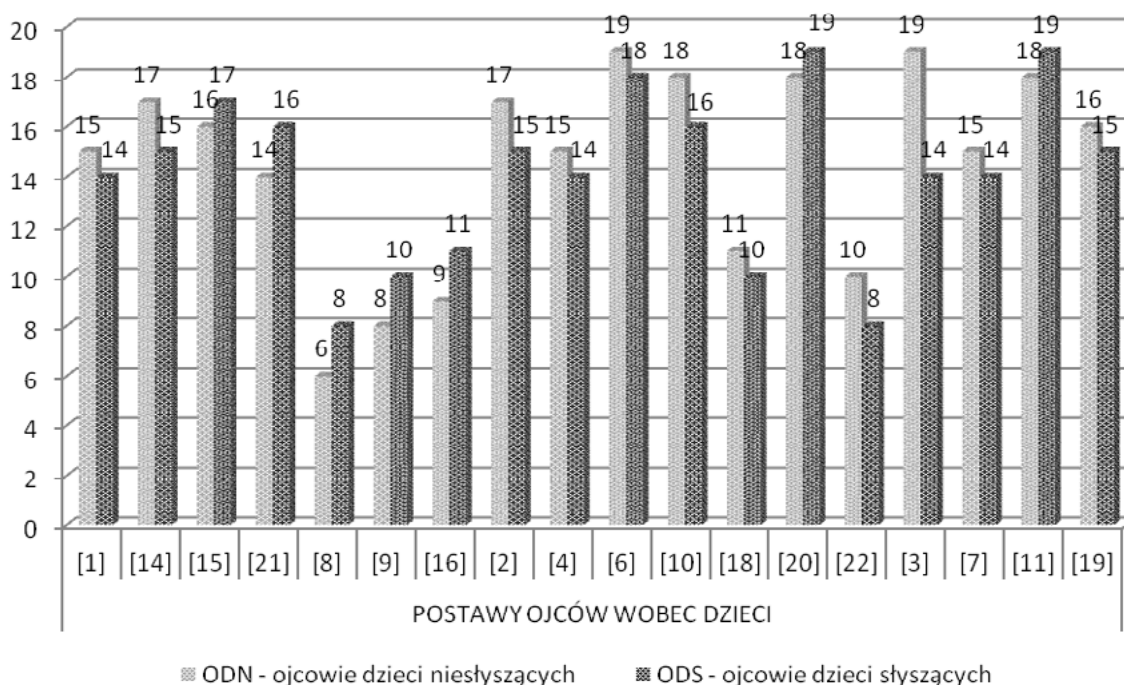
W trzeciej grupie postaw dotyczących koncentracji uczuciowej można dostrzec nieznaczne różnice w wynikach obu grup ojców. Wysokie wyniki obu grup ojców w skalach dotyczących powyższej postawy mogą świadczyć z jednej strony o nadmiernej ingerencji w życie dziecka-skala 20 (ODN- 18 punktów, ODS- 19 punktów) i tendencjach do wychowania dziecka w zależności-skala 2 (ODN- 17 punktów,

ODS- 15 punktów), ograniczaniu jego swobody-skala 4 (ODN- 15 punktów, ODS- 14 punktów) i wpływów zewnętrznych-skala 10 (ODN- 18 punktów, ODS- 16 punktów), a drugiej strony o obawach ojców przed skrzywdzeniem dziecka-skala 6 (ODN- 19 punktów, ODS- 18 punktów). Ojcowie nie wykazują wysokich tendencji do przyspieszania rozwoju swoich dzieci-skala 22 (ODN- 10 punktów, ODS- 8 punktów) czy też tłumienia naturalnych zainteresowań seksualnych-skala 18 (ODN- 11 punktów, ODS- 10 punktów). Uzyskane wyniki dowodzą, że ojcowie z jednej strony chcą być postrzegani jako autokratyczni, wymagający rodzice, a z drugiej strony zależy im na budowaniu partnerskich relacji z dzieckiem.

Czwarta grupa dotyczyła postaw związanych z pełnieniem ról rodzinnych i wychowawczych. W tym przypadku również można zauważyć niewielkie różnice pomiędzy ojcami z obu grup badawczych. W skali 11 dotyczącej kultu rodziców ojcowie otrzymali najwięcej punktów (ODN- 18 punktów, ODS- 19 punktów), co zresztą jest zgodne z tradycyjnym systemem wychowania w Polsce.

Ojcowie są bardziej skłonni szukać rozwiązań trudności wychowawczych w surowej dyscyplinie, a nie w pobłażliwości. Dyscyplinowanie jest nadal oddziaływaniem wychowawczym utożsamianym przez ojców z utrzymywaniem porządku i posłuszeństwa. Dlatego ważne znaczenie ma stanowczość i konsekwencja w postępowaniu ojca wobec dziecka. W kolejnych skalach związanych ze świadomością zależności od najbliższych-skala 19 (ODN- 16 punktów, ODS- 15 punktów) i konfliktami rodzinnymi-skala 7 (ODN- 15 punktów, ODS- 14 punktów) nie stwierdzono znaczących różnic między grupami. Natomiast w skali dotyczącej rezygnacji z kontaktów towarzyskich-skala 3 (ODN- 19 punktów, ODS- 14 punktów) pojawiły się różnice pomiędzy obu grupami ojców. Ojcowie dzieci niesłyszących chronią dzieci przed zbyt szerokimi wpływami otoczenia, odbieranymi jako zagrożenie dla ich rozwoju.

Podjęte badania wykazały, że wiek ojców wpływa na ich postawy rodzicielskie wobec dzieci. Ojcowie w okresie środkowej dorosłości w wieku pomiędzy 36. a 45. rokiem życia i w wieku pomiędzy 46. a 55.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Wykres 1. Postawy ojców wobec dzieci z ODN (n=50) i ODS (n=58).

rokiem życia i ojcowie powyżej 55. roku życia przejawiają bardziej pożądane wychowawczo postawy niż ojcowie we wczesnej dorosłości (w przedziale od 26 do 35 lat). Częściej ojcowie w okresie środkowej dorosłości (w wieku pomiędzy 36. a 45. rokiem życia- ODN- 39%, ODS-43%, w wieku pomiędzy 46. a 55. rokiem życia- ODN- 21%, ODS-15%, powyżej 55. roku życia- ODN- 12%, ODS-25%) ujawniają pożądane postawy kontaktu uczuciowego rodzica z dzieckiem niż ojcowie we wczesnej dorosłości w przedziale wieku od 26 do 35 lat (ODN- 18%, ODS-25%). Wraz z wiekiem ojcowie wykazują dystans uczuciowy wobec napotykaných problemów (w wieku pomiędzy 36. a 45. rokiem życia- ODN- 41%, ODS-39%, w wieku pomiędzy 46. a 55. rokiem życia- ODN- 22%, ODS-27%, powyżej 55. roku życia- ODN- 19%, ODS-24%, w przedziale wieku od 26 do 35 lat- ODN- 18%, ODS-10%). Ojcowie w okresie dorosłości (w wieku pomiędzy 36. a 45. rokiem życia- ODN- 29%, ODS-43%, w wieku pomiędzy 46. a 55. rokiem życia- ODN- 28%, ODS-21%, powyżej 55. roku życia- ODN- 29%, ODS-18%) przekładają w większym stopniu koncentrację emocjonalną wobec dziecka niż ojcowie w przedziale wieku od 26 do 35 lat (ODN- 14%, ODS-18%). W przypadku obu grup ojców wraz z wiekiem widoczne jest zniecierpliwienie wobec problemów związanych z pełnieniem ról rodzinnych i wychowawczych (w wieku pomiędzy 36. a 45. rokiem życia- ODN- 31%, ODS-39%, w wieku pomiędzy 46. a 55. rokiem życia- ODN- 25%, ODS-31%, powyżej 55. roku życia- ODN- 28%, ODS-25%). Z kolei ojcowie w młodszym wieku (od 26 do 35 lat -ODN- 26%, ODS-15%) nie czują potrzeby utrzymywania kultu rodziców czy świadomości zależności.

Poziom wykształcenia ojców wpłynął na kształtowanie się pożądanych wychowawczo postaw rodzicielskich. Bliższy kontakt uczuciowy ujawnili ojcowie z wykształceniem wyższym (ODN-47%, ODS-39%) i średnim (ODN-25%, ODS- 28%) niż ojcowie z wykształceniem zawodowym (ODN- 22%, ODS-25%) i podstawowym (ODN- 6%, ODS-8%). Ojcowie legitymujący się wykształceniem zawodowym (ODN- 36%, ODS-38%) i średnim (ODN- 31%, ODS-35%) wykazali większy dystans emocjonalny wobec napotykaných problemów niż ojcowie z wykształceniem

wyższym (ODN- 21%, ODS-20%) i podstawowym (ODN- 12%, ODS-7%). Dalsza analiza empiryczna wykazała, że ojcowie z wykształceniem wyższym (ODN- 45%, ODS-39%) i średnim (ODN- 27%, ODS-31%) ujawnili większą koncentrację emocjonalną wobec potrzeb rozwojowych dziecka niż ojcowie z wykształceniem zawodowym (ODN- 24%, ODS-%) i podstawowym (ODN- 4%, ODS-6%). Wraz z poziomem wykształcenia wzrastają kompetencje ojców w podejmowaniu się ról rodzinnych, a zwłaszcza wychowawczych. W grupie postaw związanych z pełnieniem ról rodzinnych i wychowawczych w poszczególnych skalach ojcowie z wykształceniem wyższym (ODN- 39%, ODS-42%) i średnim (ODN- 29%, ODS-38%) otrzymali wyższe wyniki niż ojcowie z wykształceniem zawodowym (ODN- 26%, ODS-18%) i podstawowym (ODN- 6%, ODS-2%).

Wnioski

W wyniku przeprowadzonego badania stwierdzono, że obecność w rodzinie dziecka niesłyszącego ma znaczenie dla kształtowania się specyficznych postaw rodzicielskich. Ojcowie dzieci niesłyszących ujawniają postawy prawidłowego kontaktu uczuciowego wobec swoich dzieci. Swoiste potrzeby rozwojowe dziecka niesłyszącego przekładają się na wzmożoną troskę rodzicielską i koncentrację emocjonalną. Badania wykazały również trudności ojców związane z pełnieniem ról rodzicielskich. Wśród najczęstszych trudności ojcowie dzieci niesłyszących wymienili: ekspansja pozytywnych uczuć wobec dziecka, przesadna kontrola i lęk o jego zdrowie oraz irytacja wynikająca z sytuacji przeciążenia obowiązkami. Problemy wychowawcze są nieuniknione i większość rodziców doświadcza ich w większym lub mniejszym stopniu. Bardziej niepokojący był fakt, gdyby ojcowie próbowali je ukryć lub ich nie dostrzegali. Prowadzone badania ukazały, że w przypadku ojców dzieci niesłyszących wiek i wykształcenie były zmiennymi, które wpływają na kształtowanie się określonych postaw rodzicielskich. Wraz z wiekiem ojcowie przejawiają bardziej pożądane wychowawczo postawy. Z kolei im wyższy poziom wykształcenia, tym większy kontakt uczuciowy i koncentracja uczuciowa.

Uzyskane wyniki wymagają dalszej pogłębionej analizy jakościowo-ilościowej i uwzględnienia interfe-
rencyjności wielu zjawisk zachodzących w środowisku
rodzinnym. Problematyka postaw ojcowskich wobec
dziecka niesłyszącego powinna być oparta na epis-
temologii systemowej i uznania faktu, że interakcje
ludzkie zachodzą w różnych kontekstach. Dlatego
nie wystarczy zrozumieć poszczególnych członków
rodziny i poznać tylko ojca, bo ważna jest dynamika
funkcjonowania rodziny jako systemu w całości
cyklu życia. Pomoc psychologiczno- pedagogiczna
powinna być skoncentrowana na rodzinie jako sys-
temie i oddzielnie na każdym członku.

Nakreślony obraz postaw ojców wobec dzieci
niesłyszących wskazuje na potrzebę oddziaływań
wspomagających. Pożądane byłoby szeroko rozu-
miane wsparcie, które przyczyni się do ich większego
zaangażowania ojca w rozwój dziecka niesłyszącego
na różnych etapach życia. Wszelkie oferty pomo-
cy psychologicznej adresowane do ojca powinny
uwzględniać następujące formy profesjonalne i nie-
profesjonalne:

- udzielanie informacji o specjalnych potrzebach
rozwojowych i edukacyjnych dzieci niesłyszących,
ze szczególnym uwzględnieniem pomocy w naby-
waniu kompetencji komunikacyjnej potrzebnej
w relacjach z dzieckiem niesłyszącym,

- organizowanie lokalnej sieci doradztwa i kon-
sultacji,
- oferowanie pomocy psychologicznej ojcom, które
uwzględnią metody odwołujące się do nurtu
interakcyjnego, np. video Home Training,
- dostarczanie na bieżąco informacji o ofertach
instytucjonalnej pomocy z zewnątrz,
- zapewnienie pomocy specjalistycznej, np. peda-
goga, psychologa, surdologopedę czy tłumacza
języka migowego,
- współpraca z rodzicami dzieci niesłyszących
w ramach spotkań organizowanych przez sto-
warzyszenia czy fundacje,
- włączenie do działań wspomagających innych
członków słyszących z tych rodzin, np. rodzeń-
stwo, dziadków,
- organizowanie grupy wsparcia dla rodziców
w ramach programu wczesnej interwencji,
- mediacje w rozwiązywaniu konkretnych, trud-
nych sytuacji wychowawczych albo kryzysu ro-
dzinnego,
- dzielenie się doświadczeniem bycia ojcem dziecka
niesłyszącego podczas spotkań z innymi rodzina-
mi wychowującymi dziecko niesłyszące,
- budowanie wspólnoty ojców dzieci niesłyszą-
cych w celu organizowania regularnych spotkań,
podczas których będzie czas na zrozumienie,
wsparcie i szczerą rozmowę w lepszym wypeł-
nianiu roli ojca.

Bibliografia

- Davenport, C.A, Holt, R.F. (2019). Influence of family environ-
ment on developmental outcomes in children with cochlear
implants: a matched case study, *Volta Rev*, 119 (1), 29–55.
- Haddad, K.L., Steuerwald, W.W., Garland, L. (2019). Family impact
of pediatric hearing loss: Findings from parent interviews
and a parent support group, *JEHDI*, 4 (1), 43–53, <https://doi.org/10.26077/6t2b-rx63>.
- Heszen, I. (2016). *Psychologia stresu*, Warszawa: Wydawnictwo
Naukowe PWN.
- Holt, R.F., Beer, J., Kronenberger, W., Pisoni, D., Lalonde, K.,
Mulinaro, L. (2019). Family Environment in Children with
Hearing Aids and Cochlear Implants: Associations with
Spoken Language, Psychosocial Functioning, and Cog-
nitive Development, *Ear Hear*, 41 (4), 762–774, <https://doi.org/10.1097/AUD.0000000000000811>.
- Janicka, I., Liberska, H. (red.), (2021). *Psychologia rodziny*,
Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kiereś, B., Gromek, M., Hryszan, K. (red.), (2018). *Rodzina-
historia i współczesność*, Lublin: Wydawnictwo Episteme.
- Kobosko, J., Ganc, M., Paluch, P., Jędrzejczak, W., Geremek-
-Samsonowicz, A., Skarżyński, H. (2020). Jakość życia
rodziny z małym dzieckiem głuchym, *Nowa Audiofonologia*,
9 (1), 19–32, <https://doi.org/10.17431/9.1.2>.
- Kornas-Biela, D. (2020). Ojcostwo u mężczyzn wychowujących
dzieci z wadą słuchu. Część I, *Roczniki Pedagogiczne*, t. 12
(3), 143–171, <https://doi.org/10.18290/rped20123-8>.
- Kornas-Biela, D., Tupaj, K. (2020). Ojcostwo w samoocenie
mężczyzn wychowujących dzieci z uszkodzonym słuchem.
Część II. Badania empiryczne. *Roczniki Pedagogiczne*, 12(3),
173–190. <https://doi.org/10.18290/rped20123-9>.
- Lachowska, B. (2021). Pozytywna psychologia rodziny (w:)
I. Janicka, H. Liberska, H. (red.), *Psychologia rodziny*, 537-
565, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Niedbalski, J. (2020). Macierzyństwo i ojcostwo w perspektywie podejmowania roli rodzica dziecka z niepełnosprawnością, *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 16 (3), 18-29, <https://doi.org/10.18778/1733-8069.16.3.02>.
- Świętochowski, W. (2021). *Rodzina w ujęciu systemowym*, (w:) I. Janicka, H. Liberska, H. (red.), *Psychologia rodziny*, 21-45, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Zasępa, E. (2018). Jakość życia rodziny a jakość życia młodych dorosłych z lekką niepełnosprawnością intelektualną, *Psychologia Rozwojowa*, 23(2), 67-84.
- Ziemska, M. (2009). *Postawy rodzicielskie*, Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Xia, M., Li X., Tudge, J.R.H. (2020). Operationalizing Urie Bronfenbrenner's Process-Person-Context-Time Model, *Human Development*, 64, 10-20, <https://doi.org/10.1159/000507958>.